

BISERICA „SCHIMBAREA LA FAȚĂ A MÂNTUITORULUI” DIN CHIȘINĂU: 120 DE ANI DE LA FONDARE

*Dr. Tatiana LUCHIAN,
BM „B.P. Hasdeu”*

...Învățămintele istoriei, dacă nu sunt însușite, se transformă în pedepse repetate.

Iurie COLESNIC

Unul din așezămintele patrimoniului spiritual al Basarabiei, Biserica „Schimbarea la Față a Mântuitorului”, a avut o soartă zburcumată, tragică pe alocuri, fiind nevoită să renască din cenușă de câteva ori. În acest an, biserica, amplasată pe bulevardul central al capitalei, sărbătorește o dublă aniversare: 120 de ani de la fondare (19 mai 1902) și 30 de ani de la redeschiderea de după regimul totalitar cu hramul schimbat – din „Sfinții Împărați Întocmai cu Apostolii Constantin și Elena” în „Schimbarea la Față a Domnului” (1992) – ani nu foarte mulți pentru un monument de arhitectură, suficienți însă pentru o existență agitată.

Biserica „Schimbarea la Făț” a fost prevăzută ca lăcaș de rugăciune pentru profesorii și elevii Gimnaziului Nr. 2 de băieți din Chișinău, inițial fiind gândită ca o capelă încorporată în clădirea instituției de învățământ. A rezultat însă în construcție aparte, pe teritoriul gimnaziului, alături de acesta.

Ideea privind construirea unui lăcaș sfânt pe lângă gimnaziu a fost lansată încă în 1895 [7]. A rămas însă la acest nivel, fără materializare concretă. Abia în 1899, s-a revenit la gândul anterior. De această dată cu realizare! Astfel, a fost înaintată cererea pentru începerea construcției bisericii, ca clădire aparte, de către directorul gimnaziului, Nicolae Alaev, și tutorele de onoare al acestuia, Constantin Namestnik (sau Namesnik), devenit apoi ctitor al lăcașului sfânt. „Direcția acestei instituții de învățământ (a Gimnaziului Nr. 2 de băieți – *n.n.*) a inițiat demersurile necesare în vederea înălțării unei biserici în curtea liceului. Drept urmare, la 17 iunie 1899, Consistoriul Duhovnicesc din Chișinău a înaintat Secției de construcții spre aprobare proiectul bisericii preconizate, în care era prevăzută construirea unui cavou de piatră pentru ctitorul acestui locaș sfânt, Constantin Namestnik. Examinându-l, Secția de construcții l-a aprobat prin

Biserica Gimnaziului nr. 2 de băieți din Chișinău (începutul sec. XX).

procesul-verbal din 25 iunie 1899” [8, p. 305]. Deci, lucrările de înălțare a bisericii au demarat în 1899, proiectată și construită sub supravegherea arhitectului eparhial Mihail Saraținski (Seraținski). Ctitorul principal a fost C. Namestnik. Chiar de la început, acesta a prezentat o cerere prin care ruga să fie primită donația sa în sumă de 35.589 ruble, întreg bugetul constituind 38.500 ruble, adică a acoperit aproape toate cheltuielile de construcție. A avut doar condiția ca biserica să poarte hramul Sfinților Împărați Constantin și Elena și să fie zidită o criptă în partea stângă, la intrarea în biserică, unde să fie înmormântat [7]. Aici, pe placa comemorativă din fața criptei, poate fi citit textul: „Acest sfânt lăcaș sfințit la 19 mai 1902 a fost zidit cu străduința consilierului de stat Constantin Namestnik, trecut la Domnul la 6 noiembrie 1905 și îngropat în această biserică”.

Construcția a fost încheiată definitiv în 1902. La început, biserica a purtat hramul, așa cum a fost dorința ctitorului său, Sf. Împărați Întocmai cu Apostolii Constantin și Elena. La 19 mai 1902, biserica a fost sfințită, săvârșindu-se prima Sfântă Liturghie. Biserica a fost sfințită de PS Iacov, episcop de Chișinău și Hotin, însoțit de PS Arcadie, episcop de Akerman, cu un sobor impunător de preoți [7]. În timpul înălțării, la fel și după finisarea construcției, au fost făcute foarte multe donații pentru biserică, au fost cumpărate toate obiectele de cult, cărțile necesare, multe icoane etc. De aceea, la deschidere, biserica era absolut înzestrată. Atunci când a fost închisă în perioada comunistă, biserica a fost deposedată de

toate podoabele și obiectele sale, acestea luând o cale necunoscută.

Așa cum menționam, până în 1918, aceasta a fost biserica Gimnaziului Nr. 2 de băieți. După 1918 aici a fost deschis Liceul Militar „Regele Ferdinand I”, un liceu de elită, unde era o mare onoare să-ți faci studiile, aici absolvind școala generali, medici, profesori, oameni de știință. Printre profesori găsim asemenea nume, precum: M. Berezovschi, Augustin Z. N. Pop, Gheorghe Dogaru, Mihail Bărcă, Ștefan Grosu, Alexandru Vicol, Ioachim Obadă, Gheorghe Rașcu, Vasile Harea ș.a.

Liceul Militar din Chișinău a fost înființat împreună cu alte două licee militare din România, prin Înaltul Decret nr. 3613 din 21 august 1919, semnat de regele Ferdinand. La inaugurarea liceului au participat generalii Lupescu și Ghinescu, arhiepiscopul Nicodim, autoritățile orașului Chișinău [4, p.129]. În anul 1920, liceului i-a fost atribuit numele regelui Ferdinand I, acesta numindu-se în continuare Liceul Militar „Regele Ferdinand I”. Tot în 1920 (luna mai), liceul a fost vizitat de regele Ferdinand și regina Maria, generalii francezi Berthelot și Le Rond, de mareșalul Averescu și, în 1943, de mareșalul Ion Antonescu [*idem*].

Biserica trece în subordinea acestui liceu militar până în 1944. După cedarea Basarabiei în anul 1940, liceul a funcționat până în anul 1942 la Craiova, unde fusese evacuat. În 1941, clădirea liceului a fost aruncată în aer de comandoul NKVD. „Acolo unde era intrarea principală, se înalță un morman uriaș de dărâmături”, „întregul zid al fațadei este prăbușit”, „aripa stângă este transformată într-o movilă uriașă de dărâmături” etc. Sunt constatările unui mar-

tor ocular, fost elev al liceului care, în acea perioadă, s-a aflat în trecere pe acolo [4, p. 132]. Reîntors la Chișinău (1942-1944), întrucât clădirea fusese distrusă în timpul războiului, liceul a funcționat în cea a fostei Facultăți de Teologie, până la o nouă evacuare la Craiova,

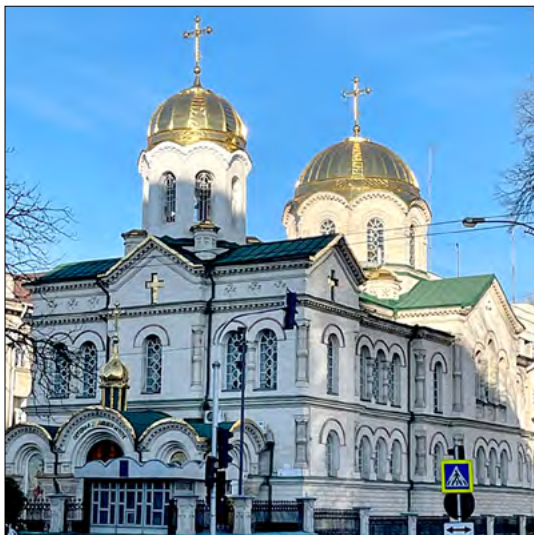
Biserica transformată în Planetariu și Centru de ateism (au funcționat din 1962 până în 1990) (imagine din anii '80 ai sec. XX).

unde, la sfârșitul anului de învățământ 1944-1945, a fost desființat [4, p. 129]. „Singura urmă lăsată de acest liceu la Chișinău este Catedrala Schimbarea la Față” [*idem*]. Pe locul liceului a fost construit sediul KGB, în zilele noastre aici fiind amplasat SIS.

„Faptul că locașul sfânt e situat în nemijlocita vecinătate a edificiului fostului KGB al RSSM, i-a marcat existența. În rău i-a fost marcată, fiindcă a fost pângărit cum nu se mai poate” [3]. În 1940, un incendiu devastează aproape complet interiorul bisericii. În 1944, aceasta este închisă. Odată închisă, s-a pus problema demolării bisericii. Printr-o minune, n-a fost demolată, a stat părăsită, iar în 1959 aici a fost deschis un depozit, care funcționează până în 1962. La începutul anilor '60, fiind declanșat un interes sporit pentru cosmonautică, prin zborul în cosmos al lui Iu. Gagarin, a fost emis un ordin de deschidere a unui planetariu, fapt realizat în 1962. Totodată, aici a fost și un centru de ateism. Planetariul a funcționat până în 1990, când, ca rezultat al mișcării de Renaștere Națională, se pune problema reluării activității bisericii în destinația ei firească și revenirea acesteia în proprietatea mitropoliei din cea a statului. Dar atunci, în 1990, biserica este cuprinsă din nou de un incendiu, care a lăsat doar pereții lăcașului, interiorul fiind devastat în întregime. A avut o perioadă de repaus pentru ca, în cele din urmă, la 24 octombrie 1991, biserica să fie întoarsă mitropoliei.

Așa cum în Chișinău exista deja o biserică cu hramul „Sf. Împărați Constantin și Elena” (str. Circului, sect. Râșcani – *n.n.*), puțin după redeschidere, în 1992, biserica a fost sfințită cu hramul „Schimbarea la Față a Domnului”. La început, a fost făcută o reparație ușoară, în 1997 a demarat una capitală. În 1998, se termină lucrările de restaurare, iar la 3 septembrie are loc sfințirea bisericii [1]. Începând din 1997, lucrările de reparație se efectuau anual, se lucra la picturi, se procurau sau erau donate obiectele necesare, așa încât azi lăcașul sfânt este în totalitate înzestrat. Biserica se bucură de apreciere și datorită aspectului său: „În prezent, Catedrala „Schimbarea la Față” se mândrește cu un interior pictat, printre cele mai frumoase din Chișinău” [9], dar și, în general, este iubită, respectată, oamenii se apropie cu o evlavie aparte de ea.

Biserica dispune de câteva lucruri de preț pentru lumea creștină. Comoara cea mai mare a sa este icoana Maicii Domnului cu 3 mâini, făcătoare de minuni, loc de aleasă închinăciune, aflată în biserică din 1997. Cândva icoana se afla la Mănăstirea Noul

*Biserica „Schimbarea la Față”
(anii 2000).*

Neamț. Aici ar fi venit de pe Muntele Athos. Mănăstirea Noul Neamț fiind devastată, un călugăr a săpat o nișă în peretele chiliei unde locuia și a ascuns-o. După moartea călugărului, icoana a fost găsită, iar după multe rugăminți ale parohului bisericii „Schimbarea la Față”, aceasta a fost donată bisericii de către preotul care o deținea. În

aprecierea experților, această icoană are vârsta de circa 400 de ani. Odată ajunsă la biserică, a fost așezată pe un postament, iar în fața ei era locul pentru mărturisire. Prin '98, cei care se mărturiseau alături sau se rugau la icoană au început să observe schimbări în viețile lor: unii se tămăduiau, alții primeau dezlegări de tot felul, dobândeau vindecări trupești și sufletești, lucrurile se aranjau în favoarea celor ce se rugau. S-au întâmplat multe cazuri de vindecare miraculoasă a bolilor incurabile, fapte consemnate în periodicele timpului. Ca mulțumire, enoriașii lăsau și lasă în prezent podoabe, obiecte scumpe, pe care le pun la icoană. În plus, a avut loc și o altă minune, pe care au văzut-o mai mulți oameni odată: din icoană a ieșit foc [6].

În biserică se mai află, ca odoare de preț, moaștele Sfântului Apostol Andrei și ale Sfântului Apostol Toma, încorporate chiar în icoana Maicii Domnului. Aici mai găsim moaștele Sfântului Mare Mucenic Pantelimon, ale Sfântului Mare Mucenic Teodor Tiron, 86 de părțicele ale sfinților de la Lavra Peșterilor (Lavra Pecerska, ucr.: Києво-Печерська Лавра), moaștele Sfântului Apostol Luca, ale Sfintei Fericite Maicii Matrona, ale altor câtorva sfinți [6].

Întreaga transformare a Bisericii „Schimbarea la Față” se datorează, în mare măsură, părintelui Ioan Plămădeală, parohul bisericii din 1997. Părintele s-a născut în 1953, în satul Cobâlea, r-nul Șoldănești. A absolvit școala, apoi Colegiul de Construcții din Chișinău. Au urmat anii de armată. Și-a continuat studiile la Universitatea Tehnică, specialitatea inginer-constructor, profesie

Placa din incinta bisericii „Schimbarea la Față”, instalată în memoria lui Constantin Namestnik, ctitorul bisericii.

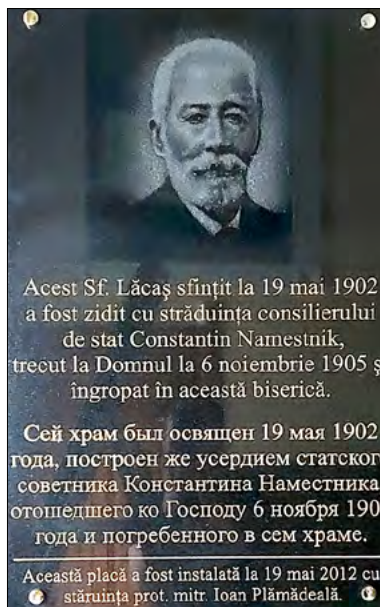
practicată până în anii '90. Credința însă era pe prim-plan, acesta venind dintr-o familie credincioasă: mama sa a fost dirijor al corului bisericii din satul de baștină, fratele părintelui – preot, bunelul – ascultător la Mănăstirea Saharna, unchiul bunelului – stareț al Mănăstirii Saharna. În anii '90, părintele Ioan a urmat cursurile școlii duhovnicești de pe lângă Mănăstirea Căpriana, apoi Seminarul Teologic din Odessa, în cele din urmă, Academia de Teologie Ortodoxă din Chișinău.

În 2012, când biserica a împlinit 110 ani de la fondare, a apărut cartea omagială *Catedrala Ortodoxă „Schimbarea la Față a Mântuitorului” din municipiul Chișinău: Ieri și astăzi – 110 ani: (1902-2012)*, al cărei alcătuitor este părintele protodiacon Ioan Munteanu, cu o prefață semnată de parohul bisericii, Ioan Plămădeală. În lucrare este prezentat istoricul, la fel și descrierea detaliată a bisericii, până la clopote sau partituri muzicale.

În biserică se păstrează toate actele de arhivă, precum și cartea despre anii de existență ai acestui pătimitor lăcaș duhovnicesc.

Referințe bibliografice

1. Biserica „Schimbarea la Față a Mântuitorului”, or. Chișinău [online] [cit. 06.09.2022]. Disponibil: <https://ortodox.md/biserica-schimbarea-la-fata-a-mantuitorului-or-chisinau/>
2. *Catedrala Ortodoxă Schimbarea la Față a Mântuitorului din municipiul Chișinău: Ieri și astăzi – 110 ani: (1902-2012)*. Alcăt. prot. Ioan MUNTEANU. Chișinău: Bons Offices, 2012. 188 p. ISBN 978-9975-80-604-6.
3. Catedrala „Schimbarea la Față” – Chișinău [online] [cit. 06.09.2022]. Disponibil: <https://doxologia.ro/imagine/catedrala-schimbarea-la-fata-chisinau>
4. COLESNIC, Iurie. Liceul Militar „Regele Ferdinand I” din Chișinău. In: *Revista militară*. 2015, nr. 2, pp. 129-133. ISSN 1857-405X.

5. COLESNIC, Iurie. Un arhitect eparhial și Biserica „Schimbarea la Față a Mântuitorului” = Епархиальный архитектор: [Seroțiński Mihail (1847-1914)]. In: COLESNIC, Iurie. *Chișinăul de ieri și de azi = Кишинэу вчера и сегодня*. Trad. de Mirosława METLEAEVA. Chișinău: Print-Caro, 2020, pp. 126-127. ISBN 978-9975-56-779-4.
6. DERCACI, Tamara. O sută de ani de istorie: [Biserica „Schimbarea la Față” din Chișinău]. In: *Universul muzical*. 2003, nr. 4, pp. 58-59.
7. Pr. Ioan PLĂMĂDEALĂ. Catedrala „Schimbarea la Față” din Chișinău: Emisiune Moldova 1. Realizator Iulian PROCA [înregistrare video]. 2017, 30 mar. [citată 06.09.2022]. Disponibil: https://www.youtube.com/watch?v=VSsmB8lvI_I. Durata: 27 min, 27 sec.
8. POȘTARENȚU, Dinu. Ctitorul Constantin Namesnic. In: *Identitățile Chișinăului: Conferința „Identitățile Chișinăului”*, Chișinău, 1-2 octombrie 2013. Ed. a 2-a. Chișinău: Bons Offices, 2015, pp. 305-307. ISBN 978-9975-61-871-7.
9. STAROSTENCO, Petru. Catedrala „Schimbarea la Față”. In: *Chișinău: Enciclopedie*. Editor: I. COLESNIC. Chișinău: Museum, 1997, pp. 119-120. ISBN 9975-906-16-8.
10. ȚVIRCUN, Victor. Catedrala „Schimbarea la Față”. In: *Monumentele relațiilor istorice moldo-ruse pe teritoriul Moldovei*. Chișinău: S.n., 2019, pp. 38-39. ISBN 978-9975-87-499-1.

Foto: Secția „Memoria Chișinăului” a BM „B.P. Hasdeu”